

ЕКСКЛЮЗИВНІ ПОЛІГРАФІЧНІ МОЖЛИВОСТІ НА ПОШТОВИХ МАРКАХ

Бокарева Ю. С., викладач

Харківський національний університет радіоелектроніки

Анотація. Стаття присвячена питанню розкриття нестандартних методів та можливостей друкування поштових марок та виявленню впливу наведених методів на сучасний етап розвитку української філателії. В роботі наведені характерніші приклади ексклюзивного трактування графічного поля марки українськими сучасними поліграфічними можливостями.

Ключові слова: сучасна українська мініатюра, українська філателія, рельєфні українські поштові марки.

Аннотация. Бокарева Ю. С. Эксклюзивные полиграфические возможности на почтовых марках. Статья посвящена вопросу раскрытия нестандартных методов и возможностей печати почтовых марок и выявлению влияния приведенных методов на современный этап развития украинской филателии. В работе приведены характерные примеры эксклюзивной трактовки графического поля марки украинскими современными полиграфическими возможностями.

Ключевые слова: современная украинская миниатюра, украинская филателия, рельефные украинские почтовые марки.

The annotation. Bokareva J. Exclusive polygraphic opportunities of stamps. Article is devoted to a question of non-standard methods disclosing and opportunities of a stamps printing and influence revealing of the resulted methods on the present stage of Ukrainian philately development. In work characteristic examples of exclusive treatment of a mark graphic field are resulted by the Ukrainian modern polygraphic opportunities.

Key words: a modern Ukrainian miniature, the Ukrainian philately, relief Ukrainian stamps.

Постановка проблеми. Постійні інновації та спроби удосконалення сучасних поштових марок України приводить до застосування нових технологій та поліграфічних можливостей. І хоча ці технології досить коштовні, успіх забезпечує креативно-технологічний потенціал.

Зв'язок роботи з важливими науковими або практичними завданнями. Стаття написана за тематикою та матеріалами дисертації та згідно плану НДР кафедри ІКГ ХНУРЕ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опрацюючи літературні джерела, що розглядають дану проблему, необхідно зауважити, що монографічні видання, які частково торкаються питання нестандартних методів та можливостей друкування поштових марок, в Радянському Союзі виникають лише в середині ХХ століття, коли дослідники починають цікавитись естетичними проблемами графічного дизайну в цілому і поштової марки зокрема. Це пов'язано з активізацією пошуку мистецтвознавців, філателістів та істориків об'єктів графічного дизайну (а саме поштової марки), що мають спрямування на підвищення масового інтересу до художніх об'єктів та видів, які відтворюють політичну спрямованість та загальну направленість до колекціонування. Саме тому виникла необхідність описувати нестандартні методи друку. Найбільшою інформацією по цьому питанню надають словники [1, 2, 4] того часу. Нажаль, навіть публікацій статейного характеру, що розкривають питання ексклюзивного друку українських поштових мініатюр, не існує ні в мистецтвознавчих виданнях, ні в філателістичних.

Мета статті – розглянути існуючі оригінальні поліграфічні можливості, що вживались у світовій філателії та виявити ексклюзивні вирішення сучасних українських поштових марок.

Виклад основного матеріалу.

Поліграфічна техніка поштової марки з'явилася не на порожньому місці, вона виникла в результаті використання давньої друкованої традиції і виготовлення грошових знаків і державних паперів.

Техніка, у якій художник виконує оригінал поштової мініатюри, техніка виконання визначає можливість застосування автором визначеного графічного прийому. При малюнку штрихом художник повинний передавати абрис предметів та їх пластичну форму винятково системою ліній, розташованих поруч один з одним, або ліній, що перетинаються. Малюнок тоном дозволяє художникові застосовувати плями, різні по градації, варіюючи освітленням або потемненням окремих ділянок поверхні малюнка аж до такої безмежної розмаїтості відтінків від чорного, через усі відтінки сірого, до білого з плавними переходами між ними, яке дає, скажемо, фотографія. Майже всі сучасні поштові випуски є кольоровими, але це не значить, що в побудові художнього листа не враховується лінійна або тонова градація. Саме завдяки використанню різнотонових або лінійних можливостей рисунку й живописні поштові мініатюри стають більш виразними.

Художник обирає той або інший з названих прийомів виконання, приймаючи до уваги визначену поліграфічну техніку, що явно позначається на самій манері малюнка. Автор також може сполучити обидва прийоми на одному малюнку мініатюри, передбачаючи при цьому можливість комбінування, використання при друкуванні однієї і тієї ж марки різних технічних способів печатки, здатних передавати як штриховий, так і тоновий малюнок. Крім того існує можливість використання рельєфного друку,

що дозволяє створити випукле, видавлене на папері, об'ємне зображення. Щоправда, ця техніка безбарвного друкування застосовується відносно рідко і звичайно у сполученні з яким-небудь іншим способом поліграфічного виконання марки.

Рельєфне тиснення, що створює видавлений пластичний малюнок, виробляється на спеціальному верстаті з матриці. Білий рельєф, що звичайно представляв голову або геральдичну емблему, що оточені кольоровим полем або орнаментом, додає малюнкові поштової марки особливо урочистий характер, значно збагачує її фактуру. Як стверджує В. Бродський, уперше, цей спосіб був застосований у 1847 році на англійській марці гравера У. Уайона з профільним рельєфним зображенням королеви Вікторії, вписаний у восьмикутне обрамлення. Але це не єдиний приклад використання даної технології. «Рельєфом був випущено гербовий двоглавий орел на першій російській марці, що надійшла у обіг в грудні 1857 року за малюнком Ф. Кеплера. У листопаді 1858 року рельєфний профіль Франца-Іосифа з'явився на австрійських марках, зроблених за проектом художника Майснера» [с. 54]. Надалі рельєфна печатка застосовується відносно рідко, тому що даний вид є коштовним та технологічно складним.

Що стосується поштових випусків радянського союзу, то видатним зразком рельєфного тиснення є створена художником І. Дубасовим марка до 92-ої річниці з дня народження В. І. Леніна, випущена в 1962 році. Існували й інші малочисельні випуски. Крім комбінованих варіантів (друкування кольором та рельєфне зображення), існують варіанти «приклади чистого рельєфу, без супроводу кольором – марка британської колонії Наталь (випуску 1857 року) і міська марка Тифлісу (того ж року)» [с. 54].

Доволі неординарну та ексклюзивну можливість друкувати рельєфні мініатюри використовували країни з давньою філателістичною історією. Сучасна українська філателія, що існує лише 16 років, має приклади рельєфного поштового відбитку. У 2006 році до обігу надійшла поштова мініатюра Г. Клещара «Х Національна філателістична виставка у Львові» (рис. 1). Представлена мініатюра має рельєфний елемент, що надає їй вишуканості, стримане використання кольору дає можливість зосереджувати погляд саме на рельєфному штампі.

Рис. 1.

Істотно збагачує поліграфічні можливості поштової мініатюри використання металевих покриттів – друкування бронзою, золотом, сріблом. До найбільш ранніх зразків застосування цих покриттів відносяться марки вільного міста Данцига 1922 та 1923 років і деякі інші, що з'явилися приблизно в той же час. Перша радянська марка – це марка з гербом Радянського Союзу з гербової серії 1947 року по малюнку В. Андрєєва. Надалі починають частіше застосовувати металеві покриття в печатці поштових марок у різних країнах, хоча наприкінці ХХ століття на території колишнього Радянського Союзу всі ексклюзивні техніки зникають. Застосування друку золотом і сріблом вимагає високої професійної культури. Сучасна поліграфічна галузь має можливості введення, крім кольору, срібних та золотих елементів. На сьогодні дана техніка для українських поштових випусків є менш рідкісною ніж рельєфна. Так, починаючи з 2004 року, майже всі новорічні мініатюри друкувались із застосуванням золотих елементів (рис. 2).

Крім різдвяних та новорічних поштових марок українська філателія має й поштовий блок в якому присутні золоті елементи – розробка В. Тарана, О. Харука та С. Харука «Блок Козацька Україна» (рис. 3).

Рис. 2

Рис. 3

Не менш цікавою розробкою є друк на алюмінієвій фользі – був вперше здійснений в Угорщині 1955 році, а далі у радянські часи у серії, присвяченій ХХІІ з'їзду КПРС, випущений за малюнком В. Зав'ялова в 1961 році. На жаль, українських випусків друкованих на фользі на сьогодні не існує.

Немає сумніву, що з розвитком поліграфічної галузі та технологічного процесу виникають нові технічні способи, матеріали й можливості, та згадуються «старі, давно забуті», що вимагають серйозного творчого осмислення й освоєння художником. Комбіноване друкування марки з використанням різних видів поліграфічної техніки одержало поширення як у світовій філателії, так й у сучасній українській.

Висновки. Сьогодні в українській філателії спостерігається повернення до досвіду світових здобутків минулих років та її ексклюзивних можливостей. Безумовно, удосконалюються характеристики поліграфічної техніки. Також очевидно, що надалі українська мініатюра збереже свої здобутки, особливо в тому, що стосується трактування. Тенденція полягає саме в необхідності використання прогресивних поліграфічних можливостей, які при цьому володітимуть високим рівнем відтворення авторського оригіналу.

Подальші дослідження полягають у висвітленні стану розвитку української поштової мініатюри, яка є об'єктом графічного дизайну та можливостей її подальшого розвитку.

Література:

1. Басин О. Я. Филателистический словарь / О. Я. Басин. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Связь, 1976. – 128 с.
2. Большой филателистический словарь / Сост.: Н. И. Владинец, Л. И. Ильичев. – М.: Радио и связь, 1988. – 318 с.
3. Бродский В. Искусство почтовой марки / В. Бродский. – Л.: Художник РСФСР, 1967. – 160 с.
4. Филателистический словарь / Пер. с нем. В. Граллерт, В. Грушке. – М.: Связь, 1977. – 271 с.

Надійшла до редакції 4.04.2008